

Representantforslag 123 S

(2011–2012)

fra stortingsrepresentantene Per Sandberg, Hans Frode Kielland Asmyhr, Åse Michaelsen og Ulf Leirstein

Dokument 8:123 S (2011–2012)

Representantforslag fra stortingsrepresentantene Per Sandberg, Hans Frode Kielland Asmyhr, Åse Michaelsen og Ulf Leirstein om innføring av lyd- og bildeopptak ved alle norske domstoler

Til Stortinget

Bakgrunn

Innledning

Domstolene er inne i en krevende periode. Saksinngangen har økt med 20 pst. de siste årene og etter hvert stabilisert seg på et høyt nivå. Domstoladministrasjonen har gjort vesentlige grep for å effektivisere saksavviklingen. Regjeringen ga også ekstra bevilgninger på 40 mill. kroner i 2010/2011 for å holde nede restansene. Dette har hjulpet for å unngå ytterligere køer. Likevel ble 7,5 mill. kroner av ekstrabevilgningen inndratt i årets budsjett, og samtidig ble det gitt signaler om at resten av de ekstra ressursene skulle inndras neste år.

Med dette som bakgrunn er det vanskelig å se hvordan domstolene kan opprettholde forsvarlig effektivitet i årene som kommer. Allerede nå er man oppe i 1,5 års ventetid for å få en sak behandlet i lagmannsrettene. Denne ventetiden vil med all sannsynlighet øke i tiden fremover.

Lyd- og bildeopptak i retten

Forslagsstillerne mener det er på høy tid at norske rettsaler utstyres med materiell slik at det blir mulig å gjennomføre lyd- og bildeopptak av forhandlingene i retten. Domstoladministrasjonen har laget en utredning som viser behovet for slikt utstyr, og forslagsstillerne mener planen som der skisseres er et godt utgangspunkt for gjennomføring.

Det fremstår som uforståelig for de fleste at det i norske domstoler som utgangspunkt ikke foreligger noen dokumentasjon av innholdet i forklaringer som gis i retten. Dette står i klar kontrast til de krav som i mange andre sammenhenger, i og utenfor rettssystemet, stilles til dokumentasjon og gjenfinnbarhet. Det norske systemet, med verken protokollasjon eller opptak av rettslige forklaringer, fremstår som enestående i internasjonal sammenheng. Norge står i en særstilling i forhold til andre land det er naturlig å sammenlikne med i den forstand at man i norsk rettspraksis normalt ikke foretar noen protokollering av hva vitner og parter forklarer under en hovedforhandling. Man har med andre ord ingen dokumentasjon for innholdet av bevisførselen under hovedforhandling ut over hva som måtte fremgå av de etterfølgende domspremisses.

Det er et paradoks at dagens domstoler ikke er utstyrt med lyd- og bildeopptaksutstyr, når loven allerede forutsetter at slikt utstyr faktisk finnes. Tvisteloven § 13-7, 1. ledd, som ble vedtatt allerede i 2005, sier at:

«Under hovedforhandling skal det foretas opptak av parts- og vitneforklaringer.»

Det er svært uheldig at dette kravet er vedtatt i lovs form uten at man har klart å innføre det nødvendige materiell.

Det grunnleggende hensynet som tilsier at det bør gjøres opptak med mulighet for senere avspilling av forklaringer, er behovet for å kunne etterprøve innholdet av forklaringene.

Generelt vil opptak og dermed mulighet for etterprøving bidra til å styrke rettssikkerheten. Kunnskap om innholdet i en forklaring avgitt på et tidligere stadium i en sak vil i mange situasjoner kunne være av betydning for å komme frem til en materielt riktig avgjø-

relse. Motsatt må det kunne sies at slik kunnskap i seg selv aldri vil kunne ha negativ effekt, i «verste» fall vil den være uten betydning for den endelige avgjørelsen.

Opptak vil således gi gode virkninger på flere plan. For det første kan tiltalte i en straffesak endre forklaring i ankebehandlingen etter å ha gjort et mislykket forsøk på å bli frifunnet i førsteinstans, slik tilstanden er i dag. I denne sammenheng vil forslagsstillerne understreke at det at en part eller et vitne allerede vet at en tidligere forklaring kan dokumenteres, vil være effektivt for å hindre at parten eller vitnet forsøker å gjøre endringer eller tilpasninger når vedkommende skal forklare seg på nytt.

Videre er det problematisk når saker vurderes gjenåpnet at ingen vet eksakt hva som ble sagt i den opprinnelige rettsprosessen. Partene i saken kan være de samme, men på grunn av lang tid kan det tenkes at de ikke husker. Advokater og eventuelle dommere er mest sannsynlig skiftet ut slik at de som skal føre saken, ikke har kunnskap om hva som har blitt sagt i den tidligere prosessen.

Dersom alle forklaringer er lagret, vil disse problemstillingene bli mindre aktuelle. I denne sammenheng vil forslagsstillerne også ta opp spørsmålet knyttet til lagring av tinglige bevis etter rettsaker. Bevisene som er brukt blir ikke lagret slik ordningen er i dag. Det kan tenkes at dette burde vært gjort med tanke på mulige gjenåpningssaker i fremtiden. Slik det er i dag er den enkelte som mener seg uskyldig dømt, prisgitt det enkelte politidistrikts rutiner for lagring. En aktør i Trondheim, Norsk Rettsmuseum, har kapasitet og har sagt seg villig til å kunne drive et slikt sentralt bevisarkiv.

Kostnadsrammen med innføring av lyd- og bildeopptak i norske domstoler er ikke helt klart. Domstoladministrasjonen har kalkulert kostnadene med innføring av lyd- og bildeopptak i dagens domstolsstruktur til rundt 300 mill. kroner. I tillegg til dette vil det årlig påløpe 40–50 mill. kroner til drift og vedlikehold av utstyret.

Dagens struktur med 66 tingretter og 6 lagmannsretter er imidlertid ikke kostnadseffektiv. Det vil være mulig å kutte ned på antall domstoler betraktelig. Dette er et moment som vil påvirke kostnadsbildet. Domstoladministrasjonen er også positiv til en innskrenkning med til sammen rundt 30 domstoler. Dette er nødvendig for å få mest mulig ut av de bevilgninger domstolene til enhver tid har. Forslagsstillerne er enige i at man raskt bør komme i gang med et arbeid for å finne den mest hensiktsmessige strukturen i domstolsapparatet.

Sett i sammenheng med en slik omstrukturering er det stor sannsynlighet for at både investerings- og driftsutgiftene til lyd-/bildeopptaksutstyr blir vesentlig rimeligere. En kan også se for seg at andre enn

Domstoladministrasjonen står for driften av slikt opptaksutstyr. Dersom andre aktører, som allerede har en driftsorganisasjon for slikt utstyr, gjør jobben, vil det være mulig å gjøre ytterligere besparelser.

I den nevnte omstruktureringen er det viktig å se på hvilke oppgaver domstolen har i dag. Mye av deres kapasitet går bort til oppgaver som ikke har med dømmende virksomhet å gjøre. I moderniseringen av domstolen vil det være fornuftig å ta bort slike oppgaver og rendyrke domstolene til det de er ment å drive med. Vielser, oppbevaring av testamenter, eieendomsskjønn og enkelte «bagatellmessige» foreleggsaker er eksempler på oppgaver som kan trekkes ut av domstolene. Ved et slikt grep vil domstolene oppnå større effektivitet i de saker der samfunnet virkelig har bruk for dommernes kompetanse.

Forslagsstillerne er uansett av den oppfatning at dette er en viktig investering staten bør ta for å få domstolene opp på et teknologisk tidsriktig nivå. Videre er dette nødvendig for at krav som ellers stilles i samfunnet, knyttet til dokumentasjon og etterprøvbarehet, også kan etterleves i domstolene. Viktigst er det likevel at kvaliteten på prosessene og de avgjørelser som treffes i domstolene, blir bedre, og at rettsikkerheten således styrkes.

Forslagsstillerne ser også for seg at innføring av lyd- og bildeopptak kan føre til tidsbesparelser for den enkelte dommer knyttet til domsskriving og mer effektiv utnyttelse av tiden under hovedforhandlinger. Dette er i så fall effektivitetsgevinster som vil føre til mindre behov for oppbemanning av dommerstillinger i fremtiden.

Konklusjon

Et moderne rettsfunn betinger utvikling i hvordan rettsikkerheten ivaretas. Senere tids utvikling har vist at Norge, på flere områder, begynner å henge etter nasjoner det er naturlig å sammenlikne med når det gjelder utstyr og metoder for å bedre rettsikkerheten. De forslag som her er nevnt er tiltak for å endre på dette, slik at moderniseringen av rettsystemet fortsetter og til en viss grad gir større effektivitet.

Forslag

På denne bakgrunn fremmes følgende

f o r s l a g :

Stortinget ber regjeringen igangsette arbeid med innføring av lyd- og bildeopptak i domstolene og fremme forslag med en finansieringsmodell for slik innføring.

23. mai 2012